

AAN DE DREMPEL VAN HET PIËTISME

**Biografie en brieven
van Gerhard Tersteegen (1697–1769)**

Marijcke Tooneman en Guram Kochi c.s., vertalers

Gozalov Books

ISBN: 9789079889877; 978-90-79889-87-7

Redactie: Guram Kochi c.s.

Vertaling: Marijke Tooneman, Guram Kochi c.s. en
DeepL Pro

AI-ondersteuning: Microsoft Copilot (AI-assistent)

Design: Marijke Tooneman

Voetnoten: Hegoumen Peter (Mescherinov),
igpetr@yandex.ru

Bijbelcitaten: Geciteerd naar de NBV21 (Nieuwe Bijbel-
vertaling 2021, NBG/VBG)

© Gozalov Books, Den Haag, 2026

Tel.: +31 (0)6 149 88 056

E-mail: g.kochi27@gmail.com

Website: www.hetsmallepad.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook worden opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUDSOPGAVE

Biografie van Gerhard Tersteegen.	
Voorafgaande mededeling.....	10
Geboorte en afkomst van Tersteegen.....	11
De opvallende talenten van de jongen.....	12
Opleiding tot koopman.....	12
Geraakt door genade	12
Overstappen naar een minder druk beroep.....	13
Een extreem sober leven	14
Gulle liefdadigheid ondanks armoede	14
Gods bescherming over hem.....	16
Innerlijke droefheid en het overwinnen daarvan.....	16
Tersteegen neemt een leerling aan en versoepelt de strengheid van zijn leven.....	19
De noodzaak om te stoppen met het beroep van lintmaker. Nieuwe bron van inkomsten.....	21
Geneesmiddelen maken.....	23
Verbod op huisbijeenkomsten.	
Jaarlijkse reizen naar Nederland.....	23
Tersteegen verhuist met zijn vrienden naar een nieuw huis.....	24
Overlijden van Wilhelm Hoffmann, Tersteegens mentor en vriend	25
Tersteegen wordt uitgenodigd in Barmen	25
Geestelijke opwekking als resultaat van de activiteiten van een student.	
Veel van zijn bekeerlingen zoeken Tersteegen op.....	28
Tersteegen hervat niet-liturgische huisbijeenkomsten.....	37
Tersteegens gezondheidsproblemen dwingen hem om te stoppen met het houden van preken.....	42

De details van Tersteegens spirituele karakter.....	42
Zijn spirituele verlichting	43
Ervaringskennis van God en Zijn wegen.....	43
Meer bewijs van zo'n ervaring	45
Consistentie in Tersteegens belijdenis	53
Hoe Tersteegens gawe van de onderscheiding der geesten zijn houding ten opzichte van de Herrnhutters-gemeenschap heeft gevormd	56
Onpartijdige houding ten opzichte van alle kerkgemeenschappen	59
Voortdurend leven in Gods aanwezigheid.....	60
Gehoorzaamheid aan God en Zijn leiding.....	62
Volledige overgawe aan God	66
Gehoorzaamheid aan de wil van God	70
Vertrouwen in God	72
Brieven van 17 november 1750 - - 31 december 1753 - 1 augustus 1753	74
Armoede van geest (Matt. 5,3)	76
Nederigheid	81
Ijver voor Gods glorie.....	83
Geduld	85
Welwillendheid en medelijden voor de gevallen	87
Deemoedigheid tegenover kwaadwilligen.....	89
Tersteegen zocht nooit mentor van anderen te zijn, maar hield van eenzaamheid	91
De zielen die dorsten naar redding stromen van alle kanten naar hem toe	95
De bijzondere geestelijke gaven van Tersteegen in de omgang met zulke zielen.....	96
Zorg voor de zieken	98
Zelfopoffering in de dienst van de naaste.....	101
Omgang met mensen die leven beïnvloed door de wereld (Coll.2,8).....	102
Houding tegenover een uiterlijke kerkelijkheid	103

De houding van Tersteegen tegenover de gehuwde staat	104
Laatste ziekte en gezegende dood	105

DEEL 1. ALGEMEEN OVERZICHT

VAN HET INNERLIJKE CHRISTELIJKE LEVEN..... 109

Brief 5. Zijn een staat van berouw, onder de wet staan en aangetrokken worden door de Vader hetzelfde? Over het geloof en het feit dat het zijn eigen etappes heeft. Over de vrije wil. Over het principe van raad geven	110
Brief 6. De vier soorten liefde die de Heilige Geest in de harten plant.....	117
Brief 8. Het innerlijke leven of het constante lopen voor God in het hart, is de wortel van het ware Christendom en de kortste weg naar God.....	119
Brief 9. Dat God aanwezig is in alles, vooral in onze geest. Over de innerlijke waarneming van deze aanwezigheid van God.....	122

DEEL 2. OVER DE ONTVANKELIJKE GEWAARWORDING VAN GODS GENADE..... 126

Brief 25. Nadat wij ons hebben toevertrouwd aan God, moeten wij de leiding van de Heer Jezus volgen op een actieve en een ontvankelijke manier. Hoe dit gedaan wordt.....	127
Brief 28. Zich overleveren aan Gods leiding zou gedaan moeten worden in eenvoud en ontvankelijkheid	131

DEEL 3. OVER GEBED EN INNERLIJK WERK 133

Brief 30. Aan dezelfde.

De Geest van Jezus Christus

is de ware leraar van het gebed 134

Brief 37. Over het feit dat de Heer zelf

ons volledig vertrouwen in Hem moet schenken

en door zijn genade, door innig gebed,

het kwade in ons moet uitroeien..... 136

DEEL 4. OVER GODS VREDE 138

Brief 42. Over de macht van innerlijke

vrede en liefde..... 139

Brief 43. Onze kracht is in vrede,

daarom tracht de verleider voortdurend

in ons onrust en angst op te wekken;

de Heer, integendeel, is altijd bereid

om stilte en vrede over ons uit te storten..... 141

DEEL 5. OVER DE KIND-GELIJKHEID VAN CHRISTUS..... 143

Brief 46. Over de kinderlijke liefde en eenvoud

in de verhouding met God.

Commentaar op Hoz. 10;10..... 144

Brief 49. Over de noodzaak kinderen van Christus

te worden en zelfs onze zuiverste en meest heilige

intenties aan God toe te vertrouwen 146

DEEL 6. OVER DE STRIJD TEGEN DE ZONDE. OVER DE GEESTELIJKE STRIJD 149

Brief 56. Over de strijd tegen de zonde.

Over de liefde voor God..... 150

Brief 57. Over het feit dat niets Gods kinderen

overkomt zonder de wil van hun Hemelse Vader.

Vele redenen van innerlijke verwarring

en afleiding.

De twee soorten gedachten:	
van het hoofd en van het hart.....	152
Brief 58. Het volgen van het innerlijke trekken	
van Gods liefde kruisigt en tuchtigt	
het gevallen lichaam honderd keer meer	
dan duizenden uiterlijke daden van zelftuchtiging...	156
Brief 59. Alleen naar Jezus kijken heiligt ons	
en maakt ons vreugdevol en vreedzaam	158
Brief 65. Naar dezelfde. Het verschil tussen vlees	
en geest, de innerlijke en de uiterlijke zelf	160
Brief 69. God is de beste Leraar. Hoe men	
zijn onderricht moet volgen door liefde	
en door in Gods aanwezigheid te zijn,	
en tegelijkertijd zijn zwakheden te vergeten.	
Over het werk, over medicijnen en alchemie.....	165

DEEL 7. OVER HET KRUIS EN HET LIJDEN	172
Brief 75. Aanmoediging om het kruis te verdragen	
zelfs tot de dood toe.....	173
Brief 76. Over hetzelfde onderwerp	175
Brief 78. Troost voor een vriend te midden	
van een pijnlijk verlies in zijn leven.....	180
Brief 79. God zendt ons beproevingen	
en droefheden om vele redenen.	
Over de kinderlijkheid in Christus	182

VIII. OVER NIET-VAN-DE-WERELDHEID, VRIJHEID VAN ZOR-	
GEN EN HET WERK VAN EEN CHRISTEN.....	184
De 88ste brief. Wat is echte niet-van-de-wereldheid?	
Hoe bereik je dat?	185
De 89e brief. We moeten onze blik gericht houden	
op het hemelse Jeruzalem,	
want ons doel is om één te zijn met God.....	189

IX. OVER HET LEVEN VAN GOD IN ONS.....190

De 100ste brief. Dat God alleen de volledige voldoening van onze ziel is en haar enige rust; en hoe we in alles naar Hem moeten kijken.....	191
De 101ste brief. Een onderwijzing over de aanwezigheid van God.....	194

X. OVER DE KERK EN HET KERKELIJK LEVEN196

De 112de brief. Aan een bepaalde adellijke dame, die de schrijver verwijt dat hij niet tot de katholieke kerk behoort. De weg van de katholieke liefde	197
De 117e brief. Hoe de schrijver lijkt op en verschilt van de bedelaar Lazarus. Over de zegen van lijden als een kind. De beweging van de externe kerk. Christus wordt niet hier of daar gezocht en gevonden, maar in het hart	203

XI. OVER HUWELIJK, FAMILIE

EN SPIRITUELE VRIENDSCHAP207

De 118ste brief. Wat de schrijver denkt over het huwelijk	208
De 122e brief. Vriendschap met echte kinderen van God is een grote zegen van God. Over hoe je wel en niet met spirituele vrienden moet omgaan	213

XII. OVER DE DOOD219

De 123ste brief. Troost voor een vriend na het overlijden van zijn vrouw.....	220
De 124e brief. Ziekte, lijden en dood zijn vreselijk vanuit het oogpunt van de natuur, maar in God worden ze draaglijk en gemakkelijk.....	223

De 125ste brief. Over het wachten op de dood en de innerlijke eenzaamheid waarin de Heer de schrijver tijdens zijn ziekte heeft gebracht.....	226
De 126e brief. Goede wensen en bemoediging voor een ernstig zieke vriend, met gedachten over de voorbereiding op het sterven en over hoe een christen zijn levenseinde tegemoetgaat	228

BIOGRAFIE VAN GERHARD TERSTEEGEN. VOORAF- GAANDE MEDEDELING

Met het uitbrengen van de “Biografie van Gerhard Tersteegen” maken we de belofte waar die we in het voorwoord van het eerste deel van zijn Duitse brieven¹ hebben gedaan.

Als we precies de wensen van de overledene hadden gevolgd, zou men deze pagina's nooit hebben gezien. Tersteegen vond zichzelf te onbelangrijk voor een autobiografie. Kort voor zijn dood vroegen enkele vrienden hem er een te schrijven, maar hij wees al hun suggesties met een glimlach af en troostte hen vervolgens met een verwijzing naar de eeuwigheid, met de woorden: “Daar, beste broeders, zullen jullie mijn leven zien; daar zullen we samen zijn en elkaar, tot eer van God, vertellen hoe we hebben geleefd.”

Toch vonden we het onmogelijk om de vele toegewijde bewonderaars van Tersteegen — die hem niet persoonlijk hadden gekend, zowel uit deze streek als, vooral, uit het buitenland — zonder enige kennis van zijn afkomst, de omstandigheden en zijn manier van leven achter te laten.

Een oude vriend van Tersteegen, die al in dat voorwoord² werd genoemd, verschaftte ons de nodige informatie.

Hij beschreef nauwgezet wat hij tijdens zijn tweeënveertigjarige vriendschap met de overledene had gezien en gehoord. Bovendien had hij zijn aantekeningen

1 Zie: Geistliche und erbauliche Briefe über das inwendige Leben und wahre Wesen des Christenthums von weyländ Gerhard Tersteegen. Erster Band, I Teil. Solingen, 1773. Vorbericht, § 5.

2 Zie: Geistliche und erbauliche Briefe über das inwendige Leben und wahre Wesen des Christenthums von weyländ Gerhard Tersteegen. Erster Band, I Teil. Solingen, 1773. Vorbericht, § 5.

aangevuld met gegevens van vele kennissen van Tersteegen, die lange tijd nauw en vertrouwelijk met hem waren omgegaan, en van Tersteegens beste vriend, die veertig jaar lang voor hem had gezorgd.

Dit zijn de bronnen waaruit de inhoud van dit huidige 'levensverhaal' is geput. De lezer kan vertrouwen op de authenticiteit ervan. Mocht hij echter meer orde en samenhang in de voorstelling wensen, dan houde hij in gedachten dat wij — voor zover mogelijk — alle getuigenissen die wij ontvingen, onverkort wilden weergeven.

GEBOORTE EN AFKOMST VAN TERSTEEGEN

Gerhard Tersteegen werd op 25 november 1697 geboren in de stad Moers, de hoofdstad van het gelijknamige vorstendom. Zijn vader, Heinrich Tersteegen, was burger en koopman in genoemde stad. Gerhard kon zich hem niet herinneren vanwege diens vroege dood³, maar uit zijn papieren bleek dat Heinrich Tersteegen veel brieven uitwisselde met vrome christenen in het hele land en zeer toegewijd was in zijn innerlijke geestelijke leven.

Zijn moeder heette Maria Cornelia Triboler. Gerhard was de jongste van acht kinderen (zes zonen en twee dochters)⁴; één van zijn broers was predikant, de anderen waren kooplieden. Een van hen, Johannes, voelde zich eveneens aangetrokken tot een geestelijk leven en had een bijzondere genegenheid voor zijn jongere broer.

3 Heinrich Tersteegen stierf in 1703.

4 Volgens de laatste info was Gerhard het zevende (voorlaatste) kind in het gezin. Kijk: van Andel, Cornelis Pieter. Gerhard Tersteegen. Leven en werk – zijn plaats in de kerkgeschiedenis. Düsseldorf, 1973 (hierna van Andel). S. 13.

DE OPVALLENDE TALENTEN VAN DE JONGEN

Tersteegen had opvallende talenten. Toen zijn moeder dit opmerkte, stuurde zij hem naar een Latijns gymnasium, waar hij met succes afstudeerde. Hij studeerde zeer ijverig en had een bijzondere aanleg voor talen: Grieks, Hebreeuws en Latijn. In dat laatste boekte hij zulke grote vooruitgang dat zijn Latijnse poëtische preek, die hij tijdens een van de stadsfeesten voordroeg, alle aanwezigen versteld deed staan.

De meest vooraanstaande leden van de gemeenteraad waren zo onder de indruk dat zij zijn moeder aanraadden haar begaafde zoon verder te laten studeren aan de universiteit.

OPLEIDING TOT KOOPMAN

Zijn moeder weigerde dit echter vanwege de thuissituatie en koos voor Gerhard een loopbaan als koopman. Op vijftienjarige leeftijd werd hij voor vier jaar naar zijn neef Matthias Brink gestuurd, een koopman in de naburige stad Mülheim an der Ruhr.

GERAAKT DOOR GENADE

In Mülheim werd hij op zestienjarige leeftijd geraakt door Gods genade. We kunnen niets met zekerheid zeggen over de precieze omstandigheden rond deze gebeurtenis. Voor zover we weten, leerde Tersteegen in Mülheim een koopman kennen die zich net tot het christendom had bekeerd en van wie hij veel goede, opbouwende lessen kreeg. Tersteegen zei ook vaak dat hij in die tijd diep geraakt was door een dankgebed van een vrome, inmiddels overleden predikant.

Door zulke gebeurtenissen — en er waren ongetwijfeld nog meer van zulke voorzienige handelingen van alwijze goedheid van God — werd in zijn hart zo'n intense aantrekkingskracht van de Vader (Johannes 6:44) geopenbaard dat hij heel serieus op zoek ging naar een innerlijke verandering in zijn leven, waarvoor hij de nacht doorbracht met lezen, bidden en vrome daden. De volgende gebeurtenis leek doorslaggevend te zijn voor zijn bekering.

Op een dag werd hij voor zaken naar Duisburg gestuurd. Terwijl hij door het bos van Duisburg liep, kreeg hij zulke hevige koliek dat hij dacht dat zijn laatste uur was gekomen. Hij liep iets dieper het bos in en begon uit de grond van zijn hart tot God te bidden om verlichting van de pijn en om de Heer hem meer tijd zou geven om zich voor te bereiden op de overgang naar de eeuwigheid. De pijn hield onmiddellijk op en Gerhard voelde in zijn ziel een onweerstaanbare drang om zich volledig, onmiddellijk en zonder enig voorbehoud toe te vertrouwen aan zo'n goede en barmhartige God.

OVERSTAPPEN NAAR EEN MINDER DRUK BEROEP

Op dat moment werd hem volkomen duidelijk hoe onbeduidend alles wat aards en vergankelijk is was, en hoe majestueus de betekenis van het eeuwige en hemelse. Bovendien leerde hij door zijn ervaring dat handel en het voortdurend omgaan met verschillende mensen hem enorm afleiden en uitputten en zijn groei in genade belemmeren. Daarom besloot hij, hoewel hij de vierjarige opleiding tot koopman had afgerond, zijn beroep te veranderen in een minder drukke bezigheid. Een ontmoeting met een vrome wever bracht hem op

het idee om dit beroep te leren, maar Gerhards zwakke gezondheid, frequente koliek en hoofdpijn stonden dit in de weg. Hij koos voor het ambacht van lintknipper, dat hij zelfstandig kon uitoefenen; het was gewoon een andere arbeider die hem van tijd tot tijd zijde bracht. Voortaan bleef Mülheim an der Ruhr Tersteegens woonplaats tot het einde van zijn dagen.

EEN EXTREEM SOBER LEVEN

Tersteegen begon met de productie van zijden linten en leefde voortaan in volledige onthouding van alles wat met het fysieke te maken had.

Zijn kleding was armzalig; zijn voedsel, dat hij zelf bereidde, was schaars en bestond voornamelijk uit meel, water en melk. Tijdens de eerste jaren van zijn eenzame leven at hij één keer per dag en dronk hij geen thee of koffie.

GULLE LIEFDADIGHEID ONDANKS ARMOEDE

Hoe klein zijn inkomen ook was, hij gaf gul aan de armen. 's Avonds, als niemand hem kon zien, ging hij langs bij de huizen van de armen en gaf hij hun bijna alles wat hij had verdiend. Deze navolging van de armoede van Christus maakte zijn familie zo boos dat ze zijn naam bijna niet meer konden horen.

Daarom spraken ze hem niet eens toen ze de erfenis verdeelden na de dood van hun moeder⁵. Ze wezen Gerhard alleen een bepaald huis toe, omdat ze er zeker van waren dat hij alle roerende goederen meteen aan de armen zou weggeven. Maar hij gaf dit huis aan zijn

⁵ Maria Cornelia stierf in 1721.

broer Johannes in ruil voor geld, dat hij inderdaad grote deels weggaf.

Hierdoor raakten zijn familieleden nog meer verbitterd en keerden ze zich van hem af. Dit, en het feit dat hij vanwege zijn zwakke gezondheid enkele weken in bed moest blijven, bracht hem in extreme armoede. Het volgende fragment uit zijn brief van 24 oktober 1766, waarin Tersteegen met zijn geestelijke zuster over armoede praat, laat ons zijn omstandigheden op dat moment zien.

“Alleen zij die omringd zijn door rijke en trouwe vrienden kunnen mooi praten over armoede”, schrijft hij onder andere. “Wat mij betreft, in mijn jeugd moest ik in volledige armoede leven, toen ik niet wist of ik de volgende dag een stuk brood zou hebben; en ik had geen goede vrienden die me konden helpen.

Ik werkte van vijf uur 's ochtends tot negen uur 's avonds, maar dat was wanneer ik niet acht tot tien weken achter elkaar ziek in bed of zelfs op de vloer lag, en mijn familieleden, in wiens huis ik woonde en aan wie ik voor mijn verblijf betaalde, namen niet eens de moeite om een dienstmeisje met een glas water voor me te sturen. Maar ik bleef denken: “Het is wat het is.” In een andere brief aan een van zijn vrienden schreef Tersteegen:

“Op een keer lag ik ziek in bed, brandend van de dorst en hoge koorts. Ik had de dienstmeid van mijn broer, bij wie ik toen logeerde, gevraagd om voor twee pfennig het zwakste bier voor me te kopen. De dienstmeid was echter verstrooid en omdat haar meesteres haar riep, vergat ze me. En van 's morgens vroeg tot bijna 's avonds lag ik in bed, met een verschrikkelijke dorst, en er was absoluut niets om die te lessen.

Eindelijk hoorde ik de dienstmeid de trap opkomen;

toen begon ik tot God te bidden dat Hij mij zachtmoedig zou houden.”

GODS BESCHERMING OVER HEM

Tijdens al die beproevingen bleef zijn kinderlijke hoop in de hemelse Vader sterk en onwankelbaar.

Het vertrouwen dat hij had dat de Heer om hem gaf, raakte nog dieper in zijn hart geworteld. Tersteegen vertelde dat zijn kleren op een bepaald moment helemaal versleten waren en hij geen idee had waar hij geld vandaan moest halen om nieuwe te laten maken door de kleermaker. Toen voelde het alsof er iets krachtigs in hem werd ingeprent: “Wees niet bezorgd!”, en dit versterkte zijn geloof en hoop in de Heer enorm. En de goedheid van God liet hem inderdaad niet in de steek, want zoals zijn latere leven liet zien, had hij altijd genoeg om van te leven.

Over het algemeen genoot Tersteegen in die tijd van echte tevredenheid en vrede. “Ik kan niet uitdrukken”, schreef hij hierover aan een van zijn geestelijke zusters, “hoe blij ik was toen ik alleen woonde. Ik dacht vaak dat geen enkele koning ter wereld zo gelukkig kon leven als ik. Ik wist niet meer wanneer ik at, wat ik at en hoe het smaakte; soms zag ik acht dagen achter elkaar niemand anders dan de dienstmeid die mijn eten bracht.”

INNERLIJKE DROEFHEID EN HET OVERWINNEN DAARVAN

Geleidelijk aan leidde de Heer hem naar innerlijke droefheid. Hij moest door vele beproevingen, verleidingen en innerlijke duisternis heen; God nam het

gevoel van zegen bij hem weg om zijn trouw en geduld te beproeven en hem klaar te maken voor toekomstige dienstbaarheid. Deze duisternis duurde vijf jaar. Uiteindelijk, tijdens een reis naar een naburige stad, scheen het licht weer voor hem; de alles verzoenende genade van de Heer Jezus werd in hem zo volledig en met zo'n zekerheid geopenbaard dat zijn hart er volledig door werd veroverd. Zijn vrienden herinneren zich het volgende opmerkelijke voorval, dat Tersteegen hen meerdere keren vertelde: "Op een dag, toen ik nadacht over de verdeeldheid in het christendom, over de vele kerkbelijdenissen en sekten, raakte ik in zo'n ernstige verleiding dat ik begon te twijfelen of God wel bestaat. Maar de Heer bevrijdde me al snel van deze verleiding, niet alleen door mijn geest te verlichten, maar ook door in mijn hart een bepaald besef in te prenten dat ik niet in woorden kan uitdrukken." Door dit alles verwierf hij zo'n solide ervaring en raakte hij zo diepgeworteld in de kennis van Gods verlossingswerk, dat hij er later met grote kracht en met genadevolle overtuigingskracht over kon spreken en schrijven ten behoeve van zijn volgelingen. Rond die tijd schreef hij, met zijn eigen bloed in plaats van inkt, een verheven toewijding van zichzelf aan de Heer Jezus, die we hier weergeven:

"Aan mijn Jezus.

Aan U, mijn enige Redder en Bruidegom, Jezus Christus, geef ik mezelf over aan Uw volledige en eeuwige bezit. Vanaf deze avond, waarin U, de bloedbruidegom⁶ (Exodus 4:24-26) en mijn toevlucht, mij hebt verlost als bruid om van U te zijn, door Uw dodelijke smart en innerlijke

6 Deze verwijzing is hier belangrijk omdat in deze passage wordt gesproken over de bevrijding van Mozes (en in zijn persoon van alle mensen die door de Geest worden geroepen) van 'de Heer ontmoette hem en hij was bereid hem te doden' (Ex. 4:24).

strijd waarbij U bloed zweette in de hof van Getsemane, de poorten van de hel hebt vernietigd en voor mij het liefdevolle hart van Uw Vader hebt geopend, doe ik afstand van alle rechten en autoriteit over mijzelf, die Satan (Gen. 3:5) mij onrechtmatig zou hebben gegeven. Laat vanaf deze avond mijn hart en al mijn liefde voor altijd aan U worden gegeven en aan U worden aangeboden als een offer van dankbaarheid. Vanaf nu niet de mijne, maar Uw wil geschiede!⁷ Beveel, heers en leid mij! Ik geef alle macht over mezelf aan U en beloof dat ik, met Uw hulp en bijstand, liever mijn bloed tot de laatste druppel zou vergieten dan willekeurig en bewust ontrouw of ongehoorzaam aan U te zijn, zowel in mijzelf als buiten mij. Gij, o zoete Vriend van onze zielen, houd mij voortdurend en volledig in kuis maagdelijke liefde voor U. Moge Uw Geest zich niet van mij terugtrekken; moge Uw dodelijke strijd mij sterken.

Ja, amen! Moge Uw Geest verzegelen wat Uw onwaardige dienaar in eenvoud heeft geschreven op Witte Donderdagavond 1724. Gerhard Tersteegen”⁸

7 Onderstreept door Tersteegen zelf.

8 Voor moderne mensen is het schrijven van brieven met eigen bloed iets heel ongewoons en misschien zelfs niet helemaal normaal. Dit lijkt misschien vooral verrassend in verband met Gerhard Tersteegen, een persoon van geestelijke nuchterheid en evenwichtigheid, die altijd een tegenstander was van vervoering en vreemd gedrag. Maar in zijn tijd was dit fenomeen heel gewoon, dus Tersteegen volgde gewoon de traditie door zo’n brief te schrijven. Het was een uiterst serieuze uitdrukking van het feit dat een gelofte was afgelegd, een besluit was genomen om zich volledig aan God alleen te wijden.

TERSTEEGEN NEEMT EEN LEERLING AAN EN VERSOEPELT DE STRENGHEID VAN ZIJN LEVEN

Een jaar na deze brief nam Tersteegen Heinrich Sommer, na herhaalde dringende verzoeken van diens kant, als leerling aan. Niet zonder innerlijke weerstand, want hij wilde zijn eenzaamheid, die hem zo dierbaar was, niet kwijtraken, begon hij Sommer te leren hoe hij linten moest maken.

In het gezelschap van deze gelijkgestemde broeder versoepelde Tersteegen, op advies van de spiritueel ervaren Wilhelm Hoffman⁹, enigszins de strengheid van zijn vroegere levensstijl, zodat hij en Sommer af en toe koffie gingen drinken. Deze maaltijd, die plaatsvond terwijl een fragment uit het Nieuwe Testament werd voorgelezen, werd voorafgegaan door het zingen van een spiritueel lied en eindigde met een gebed dat door Tersteegen werd uitgesproken, waarna de broeders in stilte weer aan het werk gingen.

Hun dagelijkse routine

Ze brachten hun tijd meestal als volgt door. Vanaf zes uur 's ochtends begonnen ze met werken en werkten ze tot elf uur. Daarna trokken ze zich elk een uur terug in hun eigen kamer voor persoonlijk gebed¹⁰. Na één uur 's middags begonnen ze weer met werken, wat duurde tot zes uur 's avonds. Daarna aten ze en brachten ze opnieuw een uur door in eenzaamheid en gebed.

9 Wilhelm Hoffmann (1676–1746) – geestelijk mentor en oudere vriend van Gerhard Tersteegen. Zie het voorwoord voor meer informatie over hem.

Het advies van Hoffmann had natuurlijk niet alleen te maken met het minder streng worden van Tersteegens leven, maar ook met het feit dat hij niet meer alleen woonde, om hem te beschermen tegen extreme ascese.

10 Om 12 uur 's middags volgde natuurlijk de hierboven beschreven maaltijd en het drinken van koffie.

Daarna hield Tersteegen zich bezig met het vertalen van spirituele en stichtelijke boeken, zoals “Leiding tot ware godsvrucht”¹¹, “Het verborgen leven met Christus in God”¹² en vele andere. Vervolgens schreef hij “Goddelijke loterij voor broeders en zusters” en de eerste hymnen van zijn “Geestelijke bloementuin”¹³. Al in 1724, toen Tersteegen de kinderen van zijn broer en zus de wet van God onderwees, stelde hij voor hen een handboek samen met de titel “Onpartijdige uiteenzetting van de fundamentele waarheden van het christendom” in vragen en antwoorden (dit werk is nooit gepubliceerd, maar degenen die het manuscript hebben gelezen, getuigen van de grote geestelijke waarde ervan¹⁴).

Kort daarna begon Tersteegen met het houden van opbouwende preken tijdens niet-liturgische bijeenkomsten thuis. Hij werd hiertoe aangezet door de eerdergenoemde vrome kandidaat Wilhelm Hoffmann, die de privébijeenkomsten in Mülheim (die in zijn tijd waren gestart door dominee Theodor Undereijk¹⁵) niet meer

11 Essay van Labadie. Jean de Labadie (1610–1674) – jezuïet die zich bekeerde tot het protestantisme. Een extreme separatist, stichter van de “Labadistische” gemeenschap, waarvan de leden verwachtten dat het duizendjarige koninkrijk van Christus spoedig zou komen. In zijn vurige preken riep hij op om zich hierop voor te bereiden door de ziel te zuiveren en zich te concentreren op de innerlijke verering van God.

12 Compilatie uit de geschriften van de Bernieres-Louvigny. Jean de Bernieres-Louvigny (1602–1659) – Franse mysticus-quietist. Leefde een eenzaam en later een teruggetrokken leven. Hoewel hij geen priester of monnik was, werd hij zeer vereerd en predikte hij over het innerlijke leven in Christus, over hartgebed, het doorstaan van verleidingen, enz.

13 Verzameling van poëtische werken van Tersteegen zelf.

14 Gepubliceerd in 1801, daarna meerdere keren herdrukt.

15 Theodor Undereijk (1635–1693) – de grondlegger van het Duitse gereformeerde piëtisme. Van 1660 tot 1668 was hij werkzaam in Mülheim en had hij een grote invloed op het spirituele leven van de stad.